

Adli Ebelikte Bilgi ve Sorumluluk

Canan Selvihan İlhan¹

Reyhan Aydın Doğan²

Özet

Ebelik mesleği, yalnızca gebelik, doğum ve doğum sonrası bakım hizmetlerini kapsayan bir sağlık disiplini olmayıp; aynı zamanda bireyin fiziksel, ruhsal ve sosyal iyilik hâlini korumaya yönelik çok yönlü sorumluluklar içeren profesyonel bir alandır. Sağlık bakım hizmetlerinin hatalı, eksik ya da ihmal edilmesi durumunda adli süreçlerin gündeme gelmesi, ebelerin adli bilgi ve farkındalığa sahip olmasını zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda adli ebelik, sağlık ve adli sistemlerin kesişim noktasında yer alan önemli bir uzmanlık alanı olarak öne çıkmaktadır. Adli ebelik; kasıt, ihmal veya dikkatsizlik sonucu ortaya çıkan ve bireyin fiziksel ya da ruhsal bütünlüğünü bozan adli olguların tanınması, değerlendirilmesi ve yönetilmesini kapsayan çok disiplinli bir yaklaşımdır. Şiddet vakaları, yaralanmalar, kazalar, cinsel suçlar, intihar girişimleri, zehirlenmeler ve şüpheli ölümler gibi birçok durum adli olgu kapsamında değerlendirilmektedir. İlk değerlendirme, öykü alma, fiziksel muayene ve delillerin tanımlanması süreçleri, adli sürecin sağlıklı yürütülmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Ebelerin adli vakalardaki sorumlulukları; kanıtların toplanması, korunması, kayıt altına alınması ve kanıt koruma zincirinin sağlanmasının yanı sıra mağdura yönelik destekleyici ve güven verici bir bakım sunmayı da içermektedir. Ayrıca adli vakaların yetkili makamlara bildirilmesi yasal bir zorunluluk olup, bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi hukuki yaptırımlara yol açabilmektedir. Bu nedenle ebelerin yürürlükteki mevzuat, adli süreçler ve mesleki sorumluluklar konusunda yeterli bilgiye sahip olması gerekmektedir. Sonuç olarak adli ebelik; ebelik, tıp, hukuk ve adli bilimlerin kesiştiği, bilgi, beceri ve etik duyarlılık gerektiren özel bir alandır. Ebelerin adli vakalardaki rollerini etkin biçimde yerine getirebilmeleri için adli ebelik alanında bilgi düzeylerinin artırılması, eğitim olanaklarının güçlendirilmesi ve mesleki farkındalığın geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

- 1 Yüksek Lisans Öğrencisi, Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ebelik Anabilim Dalı, Orcid: 0009-0007-2312-8858
- 2 Doç. Dr. Karabük Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Orcid: 0000-0003-4950-3699

1. GİRİŞ

Ebeler yalnızca mesleki yeterliliklerinden değil, bakım verdikleri bireylerin ve ailelerinin fiziksel, psikolojik ve bireysel gereksinimlerinden de sorumludur. Anne, yenidoğan ve diğer hassas gruplarla çalışmaları nedeniyle ebeler mesleği, geniş kapsamlı ve özel sorumluluklar içeren bir yapıya sahiptir. Bu sorumluluklar, mesleki standartlara uyumu, bakım kalitesinin geliştirilmesini ve yasal yükümlülüklerin gözetilmesini de kapsamaktadır. Sağlık bakım hizmetlerinin eksik, hatalı ya da ihmal edilmesi, sağlık çalışanlarını hukuki süreçlerle karşı karşıya bırakabilmektedir. Bu noktada adli ebeler uygulamaları, sağlık ve adli sistemlerin kesiştiği önemli bir alan olarak öne çıkmaktadır. Adli ebeler, ebelerin mesleki uygulamalarını adli bilimler perspektifiyle değerlendirmesini gerektirmektedir (Uyar Hazar & Bayar Yildirim, 2023).

Kasıtlı ya da tedbirsiz davranışlar sonucunda bireyin fiziksel veya ruhsal sağlığının zarar gördüğü durumlar adli olgu olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda; şiddet içeren eylemler, çeşitli yaralanmalar, trafik ve iş kazaları, ateşli silah ve patlayıcı madde yaralanmaları, düşmeler, zehirlenme ve intoksikasyon şüphesi bulunan durumlar, madde kullanımı, intihar girişimleri, yanıklar, elektrik ve yıldırım çarpmaları ile şüpheli ölümler adli olgu kapsamında yer almaktadır. Ayrıca insan hakları ihlalleri, işkence iddiaları, gözaltı ve cezaevinde meydana gelen yaralanma ve ölümler ile mekanik asfiksi olguları da adli değerlendirme gerektiren durumlar arasında bulunmaktadır (Yeşil, Sezer & Yavuz, 2020).

Sağlık çalışanları, mesleki görevleri sırasında adli bir vakayla karşılaştıklarında Türk Ceza Kanunu'nun 280. maddesi uyarınca durumu gecikmeksizin yetkili mercilere bildirmekle yükümlüdür. Suç işlendiğine dair bir belirti olmasına rağmen bildirimde bulunmayan veya gecikmeye neden olan sağlık mesleği mensupları hukuki yaptırımlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Bu bildirim yükümlülüğü; doktor, diş hekimi, eczacı, ebe, hemşire ve diğer sağlık personelinin kapsamakta olup, ilgili bildirimlerin Cumhuriyet Savcılığına veya yetkili güvenlik birimlerine yapılması gerekmektedir (Sadıç & Alparslan, 2021).

Ebeler, görev yaptıkları kurumlarda mesleki ve hukuki sorumlulukları gereği çok sayıda adli vakayla karşılaşabilmektedir. Bu durumlarda ebeler, Türk Ceza Kanunu'nun ilgili hükümleri doğrultusunda yetkili makamlara bildirim yapmakla yükümlüdür. Adli vakalarda sıklıkla bireyle ilk teması kuran, muayene sırasında kişisel eşyalarla temas eden ve ilk adli kanıtların tanımlanmasına katkı sağlayan sağlık profesyonellerinden biri de ebelerdir (Öztürk & Şahin, 2022).

Ebeler adli vakalarla karşılaştıklarında; öykü alma, fiziksel muayene, kanıtların tanımlanması, toplanması, saklanması, kayıt altına alınması, kanıt koruma zincirinin sağlanması ve krize müdahale gibi değerlendirme basamaklarını kullanarak adli açıdan değerlendirme yapmalıdır. Adli vakaların bildirimi yasal bir zorunluluk olup, bu süreçte sağlık profesyonellerinin yeterli duyarlılığa sahip olması önemlidir. Ebeler, hukuk ve sağlık sistemi arasında bağlantı kurabilen meslek gruplarından biri olup, adli ebelik; ebelik, tıp, hukuk ve kriminoloji disiplinlerinin birleşiminden oluşmaktadır. Bu nedenle ebelerin adli vakalardaki sorumlulukları ve adli ebelik alanına ilişkin bilgi sahibi olmaları gerekmektedir (Çalışır, 2022).

2. ADLİ EBELİK VE TEMEL KAVRAMLAR

2.1. Adli Ebelik Tanımı

Ebeler; gebelik, doğum ve doğum sonrası dönemlerde görev alan, anneliğin psikolojik ve sosyal boyutlarını da kapsayan, doğum sürecinde uzmanlaşmış sağlık profesyonelleridir. Adli ebelik kavramı ise ilk kez 2006 yılında İtalya'da hukuki ve mesleki bir tanımla ortaya konmuştur. Bu tanıma göre adli ebe; suçla ilişkili durumlarda olayın değerlendirilmesine katkı sağlayan, özellikle cinsel suçlarda kanıtların belirlenmesine destek olan, soruşturma sürecinde uzman görüşü sunan ve tıbbi ihmal iddialarını obstetrik uygulamalar çerçevesinde değerlendirebilen bir uzmandır (Uyar Hazar & Bayar Yildirim, 2023).

Ebeler, görev yaptıkları kurumlarda mesleki rolleri ve hukuki yükümlülükleri kapsamında çeşitli adli vakalarla karşılaşabilmektedir. Bu tür durumlarda, ebeler Türk Ceza Kanunu'nun ilgili hükümleri doğrultusunda yetkili mercilere bildirimde bulunmakla yükümlüdür. Adli vakalarda çoğu zaman bireyle ilk teması kuran sağlık profesyonellerinden biri olan ebeler; bireyin yakınlarına bilgi verilmesi, muayene sürecinde kişisel eşyalarla temas edilmesi ve laboratuvar örneklerinin alınması gibi aşamalarda aktif rol üstlenmektedir. Bu nedenle ebeler, adli sürecin başlangıcında delillerin tanımlanması ve korunmasında önemli sorumluluklara sahiptir (Aksu, 2017; Çalışır, 2022).

Ebeler, adli bir vakayla karşılaştıklarında olayı adli açıdan değerlendirmekle yükümlüdür. Bu değerlendirme sürecinde öykü alınması, fiziksel muayenenin yapılması, kanıtların tanımlanması, toplanması ve saklanması, kanıt koruma zincirinin sağlanması ile kayıt altına alınması gibi temel basamaklar izlenmelidir. Ayrıca, adli vakalarda krize müdahale süreci de ebelerin sorumluluk alanı içinde yer almaktadır. Adli vakaların yetkili makamlara bildirilmesi yasal bir zorunluluk olmasına rağmen, sağlık profesyonellerinin

bu konuda yeterli duyarlılığa sahip olmadığı bildirilmektedir. Ebeler, hukuk sistemi ile sağlık sistemi arasında köprü kurabilen meslek gruplarından biridir. Adli ebeler ise ebeler, tıp, hukuk ve kriminoloji disiplinlerinin bir araya gelmesiyle oluşan çok disiplinli bir alandır. Bu nedenle ebelerin, adli vakalardaki sorumlulukları ve adli ebeler alanına ilişkin bilgi düzeylerinin yeterli olması büyük önem taşımaktadır (Çalışır, 2022).

2.2. Adli Ebelerin Kapsamı

Suç ve şiddet olaylarının artmasıyla birlikte adli vakalarla ilk karşılaşanlar çoğu zaman sağlık profesyonelleri olmaktadır. Bu süreçte sağlık çalışanlarının kanıtların tanımlanması, korunması ve doğru şekilde değerlendirilmesi konusundaki bilgi ve becerileri adli sürecin sağlıklı ilerlemesi açısından kritik öneme sahiptir. Yeterli eğitim ve deneyime sahip olunmaması, adli sorumlulukların eksik ya da hatalı yerine getirilmesine yol açabileceğinden, tüm sağlık profesyonellerinin adli olgular konusunda bilgi sahibi olması ve bu alandaki yetkinliklerini sürekli güncel tutması gerekmektedir. (Hourfar & Saydam, 2023)

Adli ebeler eğitimi almış ebeler, sağlık kurumlarında karşılaşılacak adli olaylarda eğitilmiş bilirkişi niteliğiyle adli vaka yönetiminde görev alabilmektedir. Bu uzmanlar; kamu ve özel hastaneler, aile sağlığı merkezleri ve dispanserlerin yanı sıra adli tıp kurumları, hastanelerin adli birimleri, çocuk izlem merkezleri ve cinsel saldırı mağdur izlem merkezleri gibi farklı alanlarda çalışabilen nitelikli sağlık profesyonelleri olarak tanımlanmaktadır. Adli ebeler, adli sağlık hizmetleri kapsamında birçok farklı uzmanlık alanında görev alabilmektedir. Bu alanlar arasında adli klinik uygulamalar, gözaltı ve ıslah kurumlarında ebeler hizmetleri, adli tıp ve ölüm araştırmaları, doku ve organ bağışı süreçleri, cinsel saldırı vakalarına yönelik bakım, adli sağlık hizmetlerinin yönetimi ve risk değerlendirmesi yer almaktadır. Ayrıca adli ebeler; akademisyen, eğitimci, araştırmacı, danışman ve hukuk alanında uzmanlaşmış sağlık profesyoneli olarak da görev yapabilmektedir (Bayar, 2021; Çalışır, 2022).

3. Adli Ebelerin Sahip Olması Gereken Bilgi Düzeyi

Ebeler mesleği; savunuculuk, uygulayıcılık, eğiticilik ve araştırmacılık gibi çok yönlü rollere sahip profesyonel bir sağlık disiplindir. Ebeler bu rollerini, sahip oldukları bağımlı, yarı bağımlı ve bağımsız yetkiler doğrultusunda, ilgili kanun, yönetmelik ve yönergeler çerçevesinde yerine getirmekle yükümlüdür. Uluslararası Ebeler Konfederasyonu, ebeler mesleğinin özellikle kadın haklarının savunulması ve korunması yönündeki rolünü ön plana çıkarmaktadır (Uyar Hazar & Bayar Yildirim, 2023).

Cinsel saldırı, darp, yaralanma ve kazalar gibi insan sorumluluğu ile ortaya çıkan tüm durumlar adli olgu kapsamında değerlendirilmekte; bu olgularda sağlık hizmeti sunma görevi ebeler dâhil olmak üzere tüm sağlık çalışanlarına yüklenmektedir. Ebeler, adli olgular karşısında bakım hizmeti sunmakla yasal ve mesleki olarak sorumludur. Adli olgularda bakım süreci; veri toplama, tanılama, planlama, uygulama ve değerlendirme basamaklarına uygun şekilde yürütülmeli ve kapsamlı, koordineli bir yaklaşım benimsenmelidir. Ebeler, adli konulardaki rol ve sorumluluklarının önemli bir bölümünü bu bakım süreci doğrultusunda yerine getirmekte olup, ebelik bakımının doğası gereği dikkatli, bilgi ve deneyime dayalı bir yaklaşım sergilemeleri gerekmektedir (Uyar Hazar & Bayar Yildirim, 2023).

3.1 Adli Olgularda Ebenin Hukuki Sorumluluğu

Ebelik mesleğinde, mesleki sorumlulukların yanında yasal sorumlulukların da dikkate alınması gerekmektedir. Ebelerin adli konulardaki hukuki yükümlülükleri yürürlükteki kanunlar ile belirlenmektedir. Ancak ülkemizde ebelik mesleğine özgü ayrı bir kanun bulunmadığından, ebelik uygulamalarının yasal çerçevesi farklı kanun ve mevzuatlar aracılığıyla oluşturulmaktadır (Uyar Hazar & Bayar Yildirim, 2023).

Bu kanun ve mevzuatlar arasında; “*Tababet Kanunu olarak da isimlendirilen 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı San’atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun (47. ,50., 51. ve 52.md), 2827 sayılı Nüfus Planlaması Hakkında Kanun (3.md), 2219 Sayılı Kanun Hususi Hastaneler Kanunu (13.md), 5258 Sayılı Aile Hekimliği Pilot Uygulaması Hakkında Kanun (2.md), 8/5319 Yataklı Tedavi Kurumları İşletme Yönetmeliği (133.md), 83/7083 Sayılı Nüfus Planlaması Hizmetlerini Yürütme Yönetmeliği (13.,14.,15.,16.md), 2006/11081 Sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik (28.md) ve 26775 Sayılı Doktorluk, Hemşirelik, Ebelik, Diş Hekimliği, Veterinerlik, Eczacılık ve Mimarlık Eğitim Programlarının Asgari Eğitim Koşullarının Belirlenmesine Dair Yönetmelik (5.md, Değişik fıkra: 31/12/2009 – 27449 S.R.G Yön1.md, ek fıkra: 31/12/2009 27449 S.R.G Yön 1.md) yer almaktadır. Ebeler, mesleğine ilişkin yukarıda belirtilen kanun ve mevzuatları temel alarak, adli olgulardaki hukuki sorumluluklarını 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK) (Madde 99,135,136,137,190, 204, 205, 209, 210, 279, 280, 281) ve 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) (Madde 75, 76, 80)”nın ilgili maddeleri çerçevesinde yerine getirmek durumundadırlar (Resmi Gazete, 2004a, 2004b).*

Gerekli mesleki özenin gösterilmemesi, önlenbilir risklerin dikkate alınmaması ya da mesleğin temel ilkeleri hakkında yeterli bilgiye sahip

olunmaması durumunda ebeler hukuki sorumluluklarla karşı karşıya kalabilmektedir. Bu nedenle mesleki hak, görev ve sorumlulukların iyi bilinmesi, sağlık hizmetlerinin sunumu sırasında ebeler için önemli bir koruyucu unsur oluşturmaktadır (Uyar Hazar & Bayar Yildirim, 2023).

4. Adli Vakalarla Karşılaşan Ebelerin Rolü

4.1 Adli Olgu

Adli olgu; kasıt, ihmal, tedbirsizlik veya dikkatsizlik sonucu ortaya çıkan ve bireylerde yaralanma ya da ölümle sonuçlanabilen tüm olayları kapsamaktadır. Ebeler, diğer sağlık profesyonelleri gibi mesleki uygulamaları sırasında adli olgularla sıkça karşılaşmakta olup, bu olguların doğru şekilde tanınması büyük önem taşımaktadır. Ateşli silah ve patlayıcı yaralanmaları, kesici-delici ve künt travmalar, yangınlar, trafik kazaları, boğulmalar, zehirlenmeler, madde kullanımı, intihar girişimleri, cinsel suçlar ve her türlü şiddet olayı adli olgu kapsamında değerlendirilmektedir (Bayar, 2021; Yeşil, Sezer & Yavuz, 2020).

4.2 Adli Olgu Basamakları

Adli bilimler olay yerinde başlamaktadır. Olay yerinde delillerin doğru şekilde tanımlanması, korunması ve değerlendirilmesi, sürecin ilerleyen aşamalarında yaşanabilecek aksaklıkların önlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle adli olguların sistematik bir yaklaşımla ele alınması gerekmektedir. Adli olgu süreci; tanılama, planlama ve değerlendirme olmak üzere üç temel basamaktan oluşmaktadır (Bayar, 2021).

4.2.1. Tanılama

Tanılama aşamasında fiziksel delillerin belirlenmesi, toplanması ve korunması önceliklidir. Sağlık kuruluşlarında hasta ile ilk teması kuran ebeler ve hemşireler, çoğu zaman hangi delillerin toplanacağına karar veren ve bulguları kayıt altına alan temel sağlık profesyonelleridir (Bayar, 2021).

4.2.2. Planlama

Adli olgularda suç izleri farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle sağlık profesyonellerinin delillerin korunmasına yönelik uygun kararlar alması ve kısa ya da uzun vadeli planlamalar yapması gerekmektedir. Ebeler ve hemşirelik bakım planlaması, yalnızca hastanın mevcut sorunlarını belirlemeyi değil, bu sorunların çözümüne ve azaltılmasına yönelik girişimleri de kapsamalıdır (Bayar, 2021).

4.2.3. Değerlendirme

Değerlendirme aşamasında, adli olguya ilişkin elde edilen tüm bilgilerin tarafsız biçimde ele alınması önemlidir. Anemnez sonrasında olayın ne olduğu, nerede, ne zaman ve nasıl gerçekleştiği; yorum katılmadan, yalnızca mevcut veriler doğrultusunda değerlendirilmelidir. Bu süreçte kişi veya nesneler arasındaki temas sonucu delil değişiminin meydana gelebileceği dikkate alınmalıdır. Literatürde Locard prensibi olarak tanımlanan bu durum, olayın aydınlatılmasında önemli kanıtlar sağlayabilmektedir. Fiziksel deliller, bir suçun kanıtı olabileceği gibi yanlış suçlamaların da önüne geçebilmektedir (Bayar, 2021).

4.3. Adli Vaka Değerlendirme Öğeleri

Adli vaka, kişinin kendisine ya da bir başkası tarafından kasıt, ihmal veya dikkatsizlik sonucu meydana gelen; bedensel ve/veya ruhsal sağlığın bozulmasına ya da ölümle sonuçlanan olayların tümünü ifade eder (Akçin & Yılmaz Güven, 2024).

Ebeler, adli bir vaka ile karşılaştıklarında, olayın doğru biçimde ele alınabilmesi ve adli sürecin sağlıklı şekilde yürütülebilmesi amacıyla “Adli Vaka Değerlendirme Öğeleri” olarak tanımlanan basamaklar doğrultusunda sistematik bir değerlendirme gerçekleştirmektedir. Bu değerlendirme süreci, hem mağdurun güvenliğinin sağlanmasını hem de adli kanıtların korunarak uygun şekilde kayıt altına alınmasını hedeflemektedir. (Çalışır, 2022)

4.3.1 Öykü Alma

Öykü alma, hastanın sağlık durumu ve yaşadığı olayın doğru şekilde anlaşılması açısından temel bir adımdır. Adli vakalarda olayın ne olduğu, nerede ve ne zaman gerçekleştiği hastanın ifadeleri değiştirilmeden kaydedilmelidir. Sorular açık ve yönlendirici olmayacak şekilde sorulmalı, özellikle cinsel suçlarda olayın niteliğine ilişkin gerekli bilgiler dikkatle alınmalıdır. İlk öykünün doğru kaydedilmesi adli sürecin sağlıklı ilerlemesi açısından önem taşımaktadır (Çalışır, 2022).

4.3.2 Fiziksel Muayene

Adli vakalarda fiziksel muayene, yasal çerçeveye uygun şekilde ve hastanın onamı alınarak yapılmalıdır. Muayene sırasında olası kanıtların kaybolmaması veya zarar görmemesi için dikkatli davranılmalı, mahremiyet sağlanmalıdır. Adli ebeler, kanıtların var olabileceğinin farkında olmalı ve muayeneyi sistematik bir yaklaşımla gerçekleştirmelidir. Travmatik bulgular

ayrıntılı şekilde değerlendirilerek gerekirse görsel kayıt altına alınmalıdır (Çalışır, 2022).

4.3.3 Kanıtların Tanımlanması

Adli süreçte kanıtların doğru tanımlanması, toplanması ve korunması açısından kritik öneme sahiptir. Ebeler, hastayla ve hastaya ait eşyalarla ilk temas eden sağlık profesyonelleri olarak adli kanıtların fark edilmesinde önemli sorumluluk taşımaktadır. Bulgular açık, doğru ve ayrıntılı biçimde belgelenmelidir (Çalışır, 2022).

4.3.4. Fiziksel Kanıtların Toplanması

Kanıtların toplanması sırasında bütünlüğün korunması esastır. Her kanıt ayrı şekilde, uygun ambalajlarla ve kontaminasyonu önleyecek önlemler alınarak toplanmalıdır. Giysiler ve vücuda ait kalıntılar dikkatle muhafaza edilmeli, kanıtların zarar görmesine neden olabilecek uygulamalardan kaçınılmalıdır (Çalışır, 2022).

4.3.5. Kanıtların Saklanması

Toplanan kanıtların kaybolmaması ve bozulmaması için uygun koşullarda saklanması gerekmektedir. Nemli kanıtlar kurutulmalı, ancak mekanik cihazlar kullanılmamalıdır. Kanıtların yetkisiz kişilere verilmemesi adli sürecin güvenliği açısından önemlidir (Çalışır, 2022).

4.3.6 Kanıt Koruma Zincirinin Sağlanması

Kanıt koruma zinciri, kanıtın toplandığı andan yargı sürecine kadar bütünlüğünün belgelenerek korunmasını ifade eder. Kanıtlar doğru şekilde paketlenmeli, teslim süreci kayıt altına alınmalı ve zincir mümkün olduğunca kısa tutulmalıdır (Çalışır, 2022).

4.3.7. Kanıtın Kayıt Edilmesi

Adli vakalara ilişkin tüm tıbbi kayıtlar yasal olarak kullanılabilir nitelikte olmalıdır. Hastanın ifadeleri değiştirilmeden kaydedilmeli, sağlık profesyoneli kişisel yorum eklememelidir. Kanıtların eksiksiz iletilmesi için sağlık birimleri ile adli makamlar arasında etkili iletişim sağlanmalıdır (Çalışır, 2022).

4.3.8. Krize Müdahale

Adli olay yaşayan bireylerle güvene dayalı, yargılayıcı olmayan bir iletişim kurulmalıdır. Mağdurların duygusal tepkileri dikkate alınmalı, destekleyici

ve sakin bir yaklaşım benimsenmelidir. Krize müdahale süreci, mağdurun kendini güvende hissetmesini sağlamayı amaçlamalıdır. (Çalışır, 2022).

5. Dünyada ve Türkiye’de Adli Ebelik Eğitim

Adli vakalarda ilk temas noktası olan sağlık çalışanları, yaşamı koruma, oluşabilecek kalıcı hasarları azaltma ve mağdur ya da olası fail üzerindeki adli bulguların kaybolmasını önleme sorumluluğu taşımaktadır. Sağlık profesyonellerinin adli vakayı tanıyabilmesi, hastayı bütüncül olarak değerlendirmesi, mevcut kanıtları belirleyip uygun şekilde toplaması, koruması ve kayıt altına alması adli sürecin sağlıklı yürütülmesi açısından büyük önem taşır. Bu sorumlulukların etkin biçimde yerine getirilmesi, sağlık çalışanlarının aldıkları eğitimlerle doğrudan ilişkilidir. Yeterli eğitime sahip sağlık personeli, hem hastanın tedavi ve haklarının korunmasına katkı sağlamakta hem de adaletin doğru ve hızlı işlemesine destek olmaktadır (Karabulutlu, Aydın & Temel, 2023).

5.1. Dünyada Adli Ebelik Eğitimi

Adli ebelik alanında uzmanlık eğitimi veren ülkeler arasında İtalya, İrlanda, İspanya, Portekiz ve Peru yer almaktadır. İtalya’da adli ebelik, yüksek lisans düzeyinde sunulmakta olup eğitim programlarında ceza ve idare hukuku, cinsel şiddet, gebelik ve gebeliğin sonlandırılması, adli ebenin uygulama alanları, bilirkişilik, mesleki sorumluluklara ilişkin yargı analizleri ve vaka çalışmaları gibi konular yer almaktadır. Bu eğitimi başarıyla tamamlayan ebeler adli ebelik uzmanı unvanı almaktadır (Uyar Hazar & Bayar Yildirim, 2023).

İrlanda’da ise adli ebelik eğitimi, ebelik mezuniyetinden sonra verilen hizmet içi eğitim programları kapsamında yürütülmektedir. Özellikle cinsel saldırı tedavi ünitelerinde görev alacak adli ebe ve hemşirelere yönelik, delil toplama ve mağdur destek odaklı özel eğitim programları uygulanmakta; bu eğitimleri başarıyla tamamlayanlara cinsel saldırı adli muayene uzmanlığı sertifikası verilmektedir (Uyar Hazar & Bayar Yildirim, 2023).

İspanya’da adli ebelik, hukukun özel bir alanı olarak ele alınmakta ve obstetrik bilgi ile medeni ve ceza hukukunun birlikte uygulanmasını içeren bir uzmanlık alanı olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda yardımcı üreme teknikleri, gebelik, doğum, doğum sonrası süreçler ve cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar mediko-yasal açıdan değerlendirilmektedir (Uyar Hazar & Bayar Yildirim, 2023).

Portekiz’de adli bilimler alanında adli ebelik uzmanlarının yer almasının gerekli olduğu vurgulanmakta ve ebelerin adli ekiplerin bir parçası olduğu

belirtilmektedir. Peru’da ise beş yıllık ebelik eğitimini tamamlayan ebeler, lisans eğitiminin ileri aşamalarında aldıkları teorik ve uygulamalı adli ebelik dersleri sonucunda adli ebe unvanı kazanabilmektedir. Bu eğitimlerde sağlık hukuku, adli obstetri, obstetrik uygulamalarda yasal sorumluluklar, pelvik muayene ve etik konularına ağırlık verilmektedir (Uyar Hazar & Bayar Yildirim, 2023).

5.2. Türkiye’de Adli Ebelik Eğitimi

Türkiye’de adli ebelik alanındaki eğitim çalışmaları hem lisans hem de lisansüstü ve sertifikasyon düzeyinde aşamalı olarak gelişmiştir. İlk olarak adli ebelik eğitimi, lisans düzeyinde İstanbul Üniversitesi Ebelik Bölümü’nün dördüncü sınıf müfredatına “Adli Ebelik” dersi eklenmesiyle başlamıştır. Daha sonra Ankara Üniversitesi, Eskişehir Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi ve Sağlık Bilimleri Üniversitesi gibi birçok üniversitede lisans programları kapsamında adli ebelik dersleri verilmeye başlanarak bu alan yaygınlaşmıştır.

Lisans eğitiminin yanı sıra, adli ebelik alanına yönelik ilk yapılandırılmış ve sertifikalı eğitim programı 2015 yılı mayıs ayında Ankara Üniversitesi Adli Bilimler Enstitüsü bünyesinde hayata geçirilmiştir. “Adli Ebelik Eğitim Programı” adıyla düzenlenen 60 saatlik bu eğitimde, ebelik bilgi ve becerilerinin adli vakalarda kullanımı ile ebelerin adli durumlar karşısında nasıl hareket etmesi gerektiği ele alınmış ve program sonunda katılımcılara sertifika verilmiştir (Çalışır, 2022 ; Uyar Hazar & Bayar Yildirim, 2023).

Bu gelişmeleri takiben, 2017 yılında Üsküdar Üniversitesi Bağlılık ve Adli Bilimler Enstitüsü bünyesinde adli ebelik alanına yönelik lisansüstü düzeyde akademik bir yapı oluşturulmuş ve adli ebelik uzmanlık alanı resmi olarak tanınmaya başlanmıştır. Üniversite, 2019 yılında Adli Bilimler Anabilim Dalı Adli Hemşirelik/Ebelik Bilim Dalı’ndan ilk mezunlarını vermiş ve böylece adli ebelik alanında uzmanlaşmış ebelerin yetiştirilmesi süreci akademik olarak da güçlenmiştir (Çalışır, 2022 ; Uyar Hazar & Bayar Yildirim, 2023).

6. Sonuç

Ebelik mesleği, anne ve yenidoğan odaklı bakımın ötesinde, bireyin fiziksel, ruhsal ve sosyal bütünlüğünü korumayı amaçlayan çok yönlü bir sorumluluk alanına sahiptir. Ebeler, adli vakalarla sıklıkla ilk temas kuran sağlık profesyonelleri arasında yer almakta; bu nedenle kanıtların tanımlanması, korunması, kayıt altına alınması ve yetkili mercilere bildirilmesi gibi kritik adli süreçlerde önemli roller üstlenmektedir. Adli ebelik, sağlık ve

hukuk sistemlerinin kesiştiği, multidisipliner bir alan olarak ebelerin mesleki uygulamalarını adli bilimler perspektifiyle ele almasını gerektirmektedir.

Dünyada ve Türkiye’de adli ebelik eğitiminin giderek yaygınlaşması, ebelerin adli olgular karşısındaki bilgi ve farkındalık düzeyini artırarak bakım kalitesinin yükselmesine ve adalet sürecinin etkin işlemesine katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda, adli ebelik alanında verilen lisans, lisansüstü ve sertifikalı eğitimlerin güçlendirilmesi; ebelerin hukuki sorumluluklarını doğru ve güvenli biçimde yerine getirebilmeleri açısından büyük önem taşımaktadır. Adli ebelik hem mağdur haklarının korunması hem de mesleki uygulamaların yasal güvence altına alınması açısından ebelik mesleğinin vazgeçilmez bir bileşeni olarak değerlendirilmelidir.

Kaynaklar

- Akçin, A., & Yılmaz Güven, D. (2024). Acil Serviste Çalışan Sağlık Profesyonellerinin Adli Vakalar ile İlgili Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi. *Muş Alparslan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(1), 38-48.
- Aksu, S. (2017). Adli Ebelik. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 4(3), 277-284. <https://doi.org/10.17681/hsp.306089>
- Bayar, R. (2021). [Yüksek lisans tezi]. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ebelik Anabilim Dalı, Aydın.
- Çalışır, İ. N. (2022). Ebelerin adli ebelik hakkındaki bilgi ve tutumları ile adli vakalarda sorumluluklarına yönelik görüşleri (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Hourfar, S., & Saydam, B. K. (2023). Lisansüstü Eğitim Programına Kayıtlı Ebelerin 'Adli Ebelik' konusunda Bilgi ve Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Gevher Nesibe Journal Of Medical And Health Sciences*, 8(Özel Sayı), 787-796.
- Karabulutlu, Ö., Aydın, C. M., & Temel, M. Ö. (2023). Acil Servis Çalışanlarının Adli Vaka Yönetimine Yönelik Bilgi Düzeyleri: Kars Örneği. *Caucasian Journal of Science*, 10(1), 12-24. <https://doi.org/10.48138/cjo.1263567>
- Öztürk, S., & Şahin, S. A. (2022). Ebelik Öğrencilerinin Adli Vaka ve Adli Ebelik Konusunda Bilgi ve Görüşlerinin Değerlendirilmesi: Tanımlayıcı Çalışma. *Caucasian Journal of Science*, 9(2), 105-114. <https://doi.org/10.48138/cjo.1084609>
- Resmî Gazete. (2004b). Ceza Muhakemesi Kanunu. Kanun No: 5271. Erişim tarihi: 22.06.2023, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf>
- Sadıç, E., & Alparslan, Ö. (2021). Kadına yönelik şiddet ve adli ebelik. *MEYAD Akademi*, 2(2), 150-162.
- Uyar Hazar, H., & Bayar Yıldırım, R. (2023). Ebelikte Yeni Bir Alan: Adli Ebelik. *Hemşirelik Bilimi Dergisi*, 6(3), 179-187. <https://doi.org/10.54189/hbd.1318739>
- Yeşil, H., Sezer, G., & Yavuz, M. S. (2020). Ebelik ve hemşirelik öğrencilerinin, hemşire ve ebenin adli olgulardaki sorumlulukları ile ilgili bilgi düzeylerinin belirlenmesi. *Van Tıp Dergisi*, 27(1), 26-33.